

PHÂN TÍCH TÁC PHẨM CA HUẾ TRÊN SÔNG HƯƠNG

1. Dàn ý phân tích Ca Huế trên sông Hương

a. Mở bài:

- Trình bày khái quát những hiểu biết của bản thân về Huế (từng là kinh đô của nhà Nguyễn, có nhiều danh lam thắng cảnh nổi tiếng,...).
- Giới thiệu văn bản “Ca Huế trên sông Hương” (xuất xứ, khái quát giá trị nội dung và giá trị nghệ thuật...).

b. Thân bài:

- Các làn điệu dân ca, điệu lý ở Huế:
 - + Các điệu hò - hò khi đánh cá trên sông ngòi, biển cả, hò lúc cấy cày, gặt hái, trồng cây, chăn tằm: gửi gắm một ý tình trọn vẹn.
 - + Chèo cạn, bài thai, hò đưa linh hồn buồn bã.
 - + Hò giã gạo, ru em, giã vôi, giã điệp, bài chòi, bài tiệm, nang vung: náo nức nồng hậu tình người.
 - + Hò lơ, hò ô, xay lúa, hò nện: gắn gũi với dân ca Nghệ Tĩnh.
 - + Các điệu lý: lý con sáo, lý hoài xuân, lý hoài nam...
- Các dụng cụ âm nhạc: đàn tranh, đàn nguyệt, tì bà, nhị, đàn tam, đàn bầu, sáo, cặp sanh.
- Huế là mảnh đất, là cái nôi sinh ra những làn điệu dân ca. Các làn điệu phong phú và đa dạng, sâu sắc, chan chứa tình cảm.
- Những đặc sắc của ca Huế trên sông Hương:
 - + Các ca công còn rất trẻ, nam mặc áo dài the, quần thụng, đầu đội khăn xếp, nữ mặc áo dài, khăn đóng duyên dáng.
 - + Nhạc công dùng các ngón đàn trau chuốt như ngón nhấn, mổ, vỗ, vả, ngón bấm, dây, chớp, búng, ngón phi, ngón rãi.
 - + Dàn nhạc cất lên tiếng đàn lúc khoan lúc nhặt làm nên tiết tấu xao động tận đáy hồn người.
- Cách thưởng thức:
 - + Thời gian: đêm, màn sương dày đặc, thành phố lên đèn như sao sa.
 - + Không gian: con thuyền bồng bềnh trôi trên dòng sông trăng gợn sóng.
 - + Cách thưởng thức độc đáo, đặc biệt: trực tiếp nghe và xem các nhạc công biểu diễn.
- Nguồn gốc của ca Huế: kết hợp giữa dòng nhạc dân gian và ca nhạc cung đình, nhã nhạc trang trọng, uy nghi nên có thần thái của ca nhạc thánh phòng.
- Thể điệu của ca Huế: có sôi nổi, tươi vui, có buồn cảm, băng khuâng, có tiếc thương, ai oán...Lời ca thông thả, trang trọng, trong sáng gợi nên tình người, tình đất nước, trai hiền, gái lịch.

c. Kết bài:

- Khái quát giá trị nội dung và nghệ thuật của văn bản:

+ Nội dung: Ca Huế là một hình thức sinh hoạt văn hóa - âm nhạc thanh lịch và tao nhã, một sản phẩm tinh thần đáng trân trọng, cần được bảo tồn và phát triển.

+ Nghệ thuật: liệt kê kết hợp với giải thích, bình luận, nghệ thuật miêu tả đặc sắc, gợi hình, gợi cảm...

- Cảm nhận của bản thân về xứ Huế.

2. Bài văn cảm nhận văn bản Ca Huế trên sông Hương

Việt Nam là đất nước giàu truyền thống văn hóa, lịch sử. Mỗi vùng miền có những nét đặc sắc riêng về văn hóa, Bắc Ninh có quan họ, Tây Nguyên có cồng chiêng... Đến với sông nước Huế mộng mơ ta có ca Huế - nét đặc sắc của người Huế nói riêng và của Việt Nam nói chung. Những nét nổi bật đó đã được phản ánh một cách chi tiết qua văn bản Ca Huế trên sông Hương của Hà Ánh Minh.

Ca Huế trên sông Hương là văn bản nhật dụng, tác phẩm đã giới thiệu sự phong phú, đa dạng của ca Huế về nội dung, làn điệu, sự tinh tế trong biểu diễn và thưởng thức. Đây là nét đẹp của cố đô Huế cần được giữ gìn và phát triển.

Mở đầu tác phẩm là sự khẳng định của Hà Ánh Minh về xứ Huế: “Xứ Huế vốn nổi tiếng với các điệu hò, hò khi đánh cá trên sông ngòi, biển cả, hò lúc cấy cày, gặt hái, trồng cây, chăm tằm” như vậy ta có thể thấy rằng hò là nếp sinh hoạt văn hóa quen thuộc, ăn sâu vào tiềm thức, đời sống của người dân xứ Huế. Không chỉ dừng lại ở đó, với biện pháp liệt kê Hà Ánh Minh còn cho thấy sự đa dạng, phong phú của các điệu hò: chèo cạn, bài thai, hò đưa linh, hò giã gạo, ru em, hò giã vôi, giã điệp,... Có vô vàn các điệu hò khác nhau thể hiện những suy nghĩ, những cung bậc tình cảm của con người và dù điệu hò đó có ngắn hay dài thì nó vẫn luôn thể hiện trọn vẹn một ý tình của người hát.

Ca Huế rất phong phú, đa dạng, biến hóa về âm hưởng, thể điệu và lời ca. Âm hưởng các bản nhạc điệu Bắc pha phách điệu Nam thì “không vui, không buồn” như “tứ đại cảnh”. Thể hiện ca Huế có “sôi nổi, tươi vui, có buồn cảm, băng khuâng, có tiếc thương ai oán”. Lời ca thì trăm màu trăm vẻ: “thong thả, trang trọng, trong sáng gợi lên tình người, tình đất nước, trai hiền, gái lịch”:

Ca Huế rất hấp dẫn đối với du khách vì không gian trình diễn là trên một con thuyền rộng to và dài, đầu rồng như muốn bay lên; sàn gỗ bào nhẵn, mũi vòm trang trí lộng lẫy. Đêm xuống, màn sương dày lên. Trăng lên. Gió mơn man dịu dịu. Dòng sông Hương gợn sóng. Con thuyền bồng bênh. Những đêm ca Huế tuyệt vời như vậy.

Cách thức biểu diễn ca Huế cũng được tác giả mô tả rất chi tiết, cách vào đề vô cùng tự nhiên: “Đêm. Thành phố lên đèn như sao sa. Màn sương dày dần lên, cảnh vật mờ đi trong một màu trắng đục” người lữ khách bước xuống thuyền rồng, hóng mát, ngắm trăng và thưởng thức cái tinh hoa nhất của xứ Huế ấy chính là các làn điệu dân ca. Qua từng chặng, từng lớp lang, Hà Ánh Minh đã cho người đọc thấy được cách thức biểu diễn, công cụ cũng như tâm tư, tình cảm của con người nơi đây được gửi gắm qua mỗi câu hát, lời hò đó.

Nhạc cụ để chơi ca Huế cũng rất phong phú, bao gồm: đàn tranh, đàn nguyệt, ti bà, nhị, đàn tam. Ngoài ra còn có đàn bầu, sáo và cặp sanh để gõ nhịp, dàn nhạc thật thanh lịch, tinh tế, mang đậm tính dân tộc. Với những nhạc cụ này cùng với các nhạc công tài hoa đã tạo nên những bài hò đặc sắc, in đậm dấu ấn trong lòng người nghe.

Biểu diễn các làn điệu Huế còn có sự góp mặt của các ca công, họ đều là những người còn rất trẻ, nam mặc quần thụng, áo the, đầu đội khăn xếp, nữ mặc áo dài, khăn đóng duyên dáng. Các nhạc công sử dụng những ngón đàn trau chuốt như: nhấn, mổ, vỗ, ngón bấm,... trong không gian yên tĩnh những âm thanh ấy hòa quyện vào nhau du dương, trầm bổng,

réo rất khiến cả khung cảnh và con người như bưng tỉnh giấc, làm xao động cõi sâu thẳm nhất trong lòng mỗi con người.

Hà Ánh Minh - một lữ khách thích giang hồ, lần đầu được thưởng thức một đêm ca Huế trên sông Hương không bao giờ có thể quên. Lúc bước xuống thuyền rồng “vời hồn thơ lai láng, tình người nồng hậu”. Lúc nằm trên dòng Hương thơ mộng để nghe ca Huế “vời tâm trạng chờ đợi rộn lòng”. Say đắm trong lời ca tiếng nhạc du dương, tác giả cảm thấy: “Không gian như lắng đọng. Thời gian như ngừng trôi”. Ca Huế, chính là nội tâm con gái Huế “thật phong phú và âm thầm, kín đáo và sâu thẳm”. Nhận xét ấy rất xác đáng, rất phong tình và tài hoa. Câu văn như rung động, cảm xúc dồn nén lại, lắng đọng và băng khuâng.

Qua bài tùy bút Ca Huế trên sông Hương, lữ khách đã dành những lời đẹp nhất, hay nhất ngợi ca một thú chơi tao nhã của con người núi Ngự sông Hương đã bao đời nay. Hò Huế, ca Huế và những tiếng đàn réo rất du dương trong những đêm trăng ca Huế trên sông Hương là một nét đẹp của miền văn hóa Huế rất đáng trân trọng và tự hào.

3. Bình giảng về tác phẩm Ca Huế trên sông Hương

Mảnh đất Huế, con người Huế, văn hóa Huế không chỉ là đề tài cho âm nhạc, hội họa mà cho cả văn chương. Có biết bao nhiêu bài thơ nói về Huế, có biết bao nhiêu nhà văn xuất thân từ Huế. Từ xa xưa Huế đang mang cho mình một nét đẹp dịu dàng mơ mộng. Để góp phần tôn vinh những vẻ đẹp của Huế tác giả Hà Ánh Minh đã trình làng một bài bút kí Ca Huế trên sông Hương để ca ngợi nét văn hóa nơi này.

Trước hết tác giả trình bày sự đa dạng và phong phú của ca Huế cũng như những nhạc cụ dân tộc nơi này. Ca Huế vô cùng phong phú nó gồm nhiều thể loại và mang những âm hưởng khác nhau. Nếu chèo cạn, bài thai dùng để đưa tiễn linh hồn, nam ai nam bình, quả phụ, tương tự khúc, nam xuân, hành khúc buồn thương ân oán, tứ hành khúc không vui nhưng cũng chẳng buồn thì hò giã gạo, ru em, giã vôi, giã điệp, bài chòi... lại ấm áp tình người. Bằng cách liệt kê những thể loại của ca Huế tác giả đã mở ra một vùng văn hóa vô cùng đặc sắc trước mắt người đọc. Bên cạnh những thể loại ca Huế thì không thể không kể đến những nhạc cụ dân tộc truyền thống. Đó là chiếc đàn tranh, đàn nguyệt, tì bà, cặp sanh....

"Xứ Huế vốn nổi tiếng với các điệu hò...". Tác giả Hà Ánh Minh nhận xét như thế. Và đã điễm qua một số làn điệu dân ca Huế với những đặc điểm nổi bật đáng ghi nhớ : chèo cạn, bài thai, hò đưa linh buồn bã. Hò giã gạo, ru em, giã vôi, giã điệp, bài chòi, bài tiệp, nằng vung náo nức nồng hậu tình người. Hò lơ, hò ô, xay lúa, hò nện thì gần gũi với dân ca Nghệ Tĩnh. Ngoài ra còn có các điệu lý như lý con sáo, lý hoài xuân, lí hoài nam,... Tuy mỗi làn điệu mang âm sắc, tiết tấu khác nhau, nhưng dường như dân ca xứ Huế đều giống nhau là: "Thể hiện lòng khao khát, nỗi mong chờ hoài vọng thiết tha của tâm hồn Huế". Tâm hồn ấy như thế nào? Phải chăng đó là tình yêu quê hương, đất nước, là tình người nhân hậu thủy chung, là những khát vọng về cuộc sống luôn được ấm no, hạnh phúc,... hoà trong tâm hồn Việt Nam ở mọi miền đất nước?

Để làm nên sự hấp dẫn của ca Huế thì không thể kể đến nghệ thuật biểu diễn. Một bài hát có hay đến đâu mà mang cho một người không biết hát không biết biểu diễn thì nó chẳng còn giá trị gì. Những ca công mặc quần áo đẹp, những nhạc công sử dụng nhiều ngón đàn điêu luyện. Khi ca công cất lên tiếng và khi nhạc công cất lên tiếng đàn thì hai thứ âm thanh đó hòa quyện với nhau âm vang trên sông nước.

Ca Huế vốn phong phú và hấp dẫn thế nhưng nó chỉ thực sự trọn vẹn khi con người ta thưởng thức ca Huế trên sông Hương. Khác với những thể loại âm nhạc khác, phải được nghe ca Huế ở trên dòng sông mới đúng chất ca Huế. Ngồi trên sông nước mê mông nghe âm thanh vang vang và náo nức đợi chờ.

Buổi diễn xướng bắt đầu. Cả không gian, ánh trăng, mặt nước, lòng người cùng bùng lên với những âm thanh của các loại nhạc khí hoà hợp với giọng ca dịu dặt, uyển chuyển của các ca công. Những bản nhạc cổ mang những cái tên độc đáo : "Lưu thủy, kim tiền, xuân phong, long hổ..." ngân lên dưới các ngón đàn tài hoa, trau chuốt "nhấn, mổ, vỗ, vả, ngón bấm, dây, chớp, búng, ngón phi, ngón rãi...". Tiếng đàn khoan nhặt làm xao động tận đáy hồn người. Những lời ca cùng ngân lên hoà trong thanh sắc của tiếng đàn, nhịp phách. Khúc điệu Nam - Nam ai, Nam bình, quả phụ, nam xuân, tương tư khúc, hành vân nghe buồn man mác, thương cảm, bi ai, vương vấn. Khúc tứ đại cảnh mang âm hưởng điệu Bắc pha điệu Nam không buồn không vui mà lâng lâng biết bao nỗi niềm. Tất cả, âm thanh, lời hát, ánh trăng, sóng nước, tâm hồn người nghệ sĩ và người thưởng thức hòa quyện với nhau khi sôi nổi, tươi vui, lúc băng khuâng, tiếc thương, ai oán, khi thông thả, trang trọng, lúc dồn dập, thiết tha gọi lên tình người, tình đất nước, trai hiền, gái lịch,... Nhà văn Hà Ánh Minh thật tinh tế, đắm say khi vừa miêu tả phong cảnh, vừa ghi âm các bản nhạc, lời ca, vừa suy ngẫm, nhận diện tên các tác phẩm dân gian đặc sắc xứ Huế. Hoà trong cảm nhận, nghĩ suy ấy của tác giả, chúng ta hiểu thêm nhiều điều thú vị, bài ca độc đáo của Huế mộng và thơ.

Vậy nguồn gốc của ca Huế là từ đâu? Ca Huế được kết hợp từ hai thể loại âm nhạc xưa, đó là nhạc dân gian và nhạc cung đình. Đó là sự kết hợp giữa sự ấm áp tình người, bình dị thân thương với sự tôn nghiêm kính cẩn.

Qua đây ta có thể thấy được nét đẹp văn hóa Huế mà cụ thể là ca Huế. Nó không chỉ có nguồn gốc đặc biệt mà còn hấp dẫn và hay khi được trình diễn ở trên sông Hương. Tác giả bằng kinh nghiệm và hiểu biết của mình đã trình bày thật chi tiết về nghệ thuật xứ Huế.